

ผลของการสอนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ต่อความรู้ สมรรถนะแห่งตนและ การปฏิบัติการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของนักเรียนพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก

Effects of Breast Feeding Teaching on Knowledge, Self-efficacy and Breast Feeding Nursing Care of The Royal Thai Army Nursing students

บทความวิจัย

สุภกัญช สังกะสุวรรณ* จิรารัตน์ จินวัฒน์** รังสิณี พูลเพิ่ม***

Sukpinush Sankasuwan, R.N., M.S.N.*

Jirarat Jeanwathana, R.N., M.S.N.,**

Rungsinee Poonperm, R.N., M.S.N.***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการสอนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ต่อความรู้ สมรรถนะแห่งตน และการปฏิบัติการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของนักเรียนพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก โดย เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนเสริมในเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตามหลักสูตรของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล กับกลุ่มที่ได้รับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ไปศึกษาด้วยตนเอง โดยใช้รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก ชั้นปีที่ 3 จำนวน 78 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวน กลุ่มละ 39 คน โดยใช้การจับคู่เข้ากลุ่ม พิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยสะสม จากปีการศึกษา 2554 เครื่องมือที่ใช้ 1) แบบวัดความรู้ ในเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 2) แบบวัดสมรรถนะแห่งตน 3) แบบประเมินการปฏิบัติการพยาบาลมารดาหลังคลอดที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในกลุ่มทดลอง คณะผู้วิจัย ดำเนินการสอน เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในประเด็นหลักทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติ จำนวน 5 ชั่วโมง และมอบบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ของ คณะพยาบาลศาสตร์ ม. มหิดล ให้แก่ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ภายหลังสิ้นสุดการเก็บประสบการณ์การทำคลอด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ และสมรรถนะแห่งตน ก่อนและหลังการทดลอง ของกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธี Pair t-test เปรียบเทียบคะแนนความรู้ สมรรถนะแห่งตน และการปฏิบัติการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยวิธี Independent t-test

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และ คะแนนสมรรถนะแห่งตนในการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ก่อนและหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนกลุ่มควบคุม มีคะแนนความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ก่อนและหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่คะแนนสมรรถนะแห่งตนในการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ก่อนและหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มภายหลังการทดลอง พบว่า กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม มีคะแนนความรู้ สมรรถนะแห่งตนในการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และคะแนนการปฏิบัติการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การสอนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ความรู้ สมรรถนะแห่งตน การปฏิบัติการพยาบาลมารดา

Corresponding Author: *พันโทหญิง อาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก

**พันเอกหญิง อาจารย์หัวหน้าภาควิชากุมารเวชศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก

***พันโทหญิง อาจารย์พยาบาลภาควิชาสูติศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก

Abstract

The purposes of this research were to study the effects of breast feeding teaching on knowledge, self-efficacy and breast feeding nursing care of The Royal Thai Army Nursing students toward breast feeding mothers by comparing between the experimental group; the group who was taught about the breast feeding topic provided by the Mahidol University Nursing Curriculum, to the control group; the group who self-studied from the CAI (Computer-Assisted Instruction) provided.

Quasi-Experimental was used in this research. The samples were 78 the third year of under graduate nursing students. The samples were divided into 2 groups with 39 students each and then paired with matching group. The criteria for pairing was considered according to the GPA from the 2011 academic year.

The instrument used in this research include: The Breast Feeding Knowledge Measurement Questionnaire, The Self-efficacy Measurement Questionnaire and The Breast Feeding Nursing Care Assessment. The researchers taught 5 hours theory and practice in breast feeding to the experimental group and gave the CAI for self-study to both the experimental and the control groups. The data were analyzed by t-test

The result showed that the experimental group has significant difference in knowledge and self-efficacy scores before and after intervention ($p < 0.5$). In the control group has significant difference in self-efficacy scores between before and after intervention ($p < 0.5$). After intervention, There was no significantly statistical difference in knowledge, self-efficacy and breast feeding nursing care scores between experimental and control group.

Keywords: breast feeding teaching, knowledge, self-efficacy, breast feeding nursing care

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นมแม่เป็นอาหารที่วิเศษที่สุดสำหรับลูก การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีประโยชน์ทั้งต่อลูก ต่อแม่ ต่อสังคมและประเทศชาติ โดยนมแม่มีสารอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของร่างกายและสมองครบถ้วน ทำให้เด็กเจริญเติบโตสมวัยและเขavnปัญญาดี มีภูมิต้านทานโรค ช่วยลดการเสียชีวิตหลังคลอดและมดลูกคืนสู่สภาพเดิมได้เร็ว ลดโอกาสเสี่ยงต่อการเป็นมะเร็งเต้านม แม่มีสุขภาพดี และเกิดความภาคภูมิใจ อีกทั้งยังเป็นการประหยัดเงิน และเป็นการเพิ่มคุณภาพของเยาวชนและประชากรในอนาคต จากประโยชน์ดังกล่าว องค์การอนามัยโลก และองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) แนะนำให้มารดาทุกคนเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน หลังคลอด และหลังจากนั้นให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ร่วมกับอาหารตามวัยเป็นระยะเวลา 2 ปีหรือมากกว่า ซึ่งกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข มีนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในแนวทางเดียวกัน โดยตั้งเป้าหมายให้มารดาไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน (กรณีการวิจัยสุคนธ์ และคณะ, 2554) แต่จากการสำรวจสถานะสุขภาพ

เด็กไทย ในปี พ.ศ. 2548 โดยองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ พบว่า อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวมีเพียงร้อยละ 5.4 ซึ่งเป็นอัตราที่ต่ำที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิก และเป็นอันดับที่ 3 จากสุดท้ายของโลก ซึ่งอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวที่ต่ำมากในประเทศไทย มีสาเหตุหลายประการ เช่น เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลไม่ได้สนับสนุนให้แม่ที่มากลอดบุตรเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รวมทั้งไม่มีการให้คำแนะนำที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิธีการและเทคนิคในการให้นมลูกอย่างถูกต้อง โดยมีปัจจัยสนับสนุน ลำดับแรก คือ ความตระหนักในคุณค่าของนมแม่ที่มีต่อลูกในด้านต่าง ๆ รองลงมา คือ การได้รับคำปรึกษาและแนะนำจากเจ้าหน้าที่ ดังนั้นการส่งเสริมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้นานขึ้นจึงควรเน้นให้ความรู้ในการให้นมแม่อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นบทบาทหนึ่งที่สำคัญของพยาบาลนั่นเอง

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยการสนับสนุนจากองค์การกองทุนเพื่อเด็ก แห่งสหประชาชาติ ได้จัดทำโครงการพัฒนาหลักสูตรและอาจารย์พยาบาลเพื่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สำหรับนักศึกษาพยาบาลขึ้น และได้

ส่งมอบหลักสูตร คู่มือ และสื่อการสอน ซึ่งประกอบด้วย power point บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) วิดีทัศน์ และอุปกรณ์การสอน เพื่อให้ วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก ได้ดำเนินการสอนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้แก่แก่นักเรียนพยาบาล ซึ่งวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก ไม่สามารถนำหลักสูตรดังกล่าว มาใช้เต็มรูปแบบได้ เนื่องจากต้องใช้เวลาในการเรียนมาก ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบผลการสอน ต่อความรู้ สมรรถนะแห่งตน และการปฏิบัติการพยาบาล มารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ระหว่าง 2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มทดลอง ได้รับการสอนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เสริมตามหลักสูตรการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ในประเด็นหลักทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติ จำนวน 5 ชั่วโมง ประกอบกับการศึกษาจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนด้วยตนเอง ส่วนกลุ่มควบคุม ได้รับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ไปศึกษาด้วยตนเอง เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาการจัดการเรียนการสอนเพิ่มเติมจากเดิมของวิทยาลัยฯ ในเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ว่าควรเพิ่มการบรรยาย การฝึกปฏิบัติกับ อุปกรณ์สาธิต ร่วมกับการศึกษาด้วยตนเองจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน หรือเพียงการศึกษาด้วยตนเองจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ที่จะทำให้นักเรียนพยาบาลมีความรู้ มีสมรรถนะแห่งตน และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการช่วยส่งเสริมให้มารดาสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้บรรลุตามเป้าหมายของกรมอนามัยนั่นเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ สมรรถนะแห่งตน และการปฏิบัติการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของนักเรียนพยาบาล กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ สมรรถนะแห่งตน และในการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของนักเรียนพยาบาล ก่อนและหลังการทดลอง ในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

3. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ สมรรถนะแห่งตน และการปฏิบัติการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของนักเรียนพยาบาล ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

สมมติฐานการวิจัย

1. คะแนนความรู้ ด้านการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และสมรรถนะแห่งตน ในการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของนักเรียนพยาบาล กลุ่มทดลอง ภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

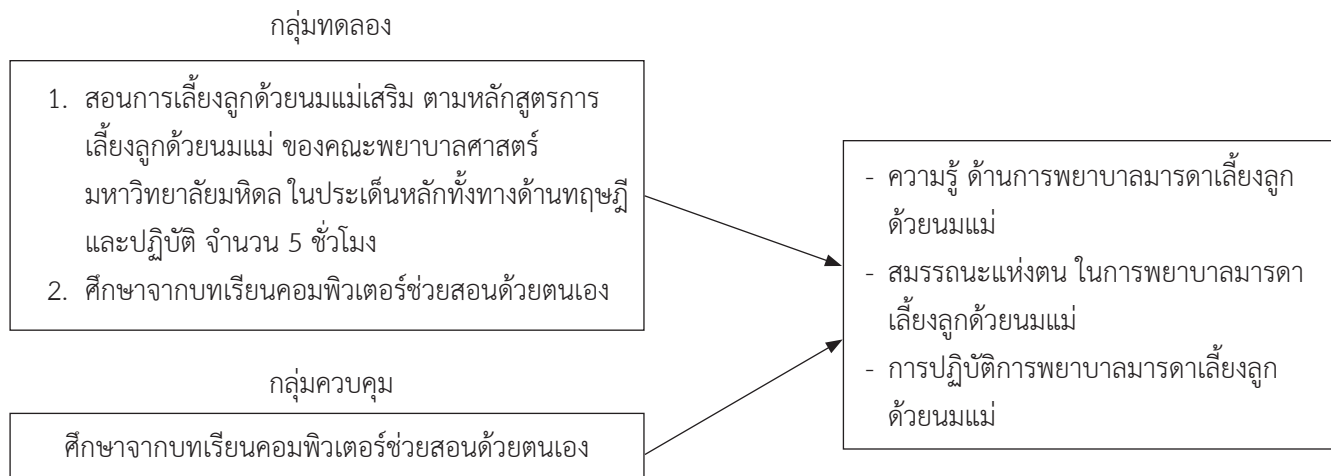
2. คะแนนความรู้ ด้านการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และสมรรถนะแห่งตน ในการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของนักเรียนพยาบาล กลุ่มควบคุม ภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

3. คะแนนความรู้ สมรรถนะแห่งตน และการปฏิบัติการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของนักเรียนพยาบาล ภายหลังการทดลอง ในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม มีความแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) เพื่อศึกษาผลของการสอนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ต่อความรู้ สมรรถนะแห่งตน และการปฏิบัติการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของนักเรียนพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนพยาบาล ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 78 คน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ลักษณะตัวอย่างหรือประชากรที่ทำการศึกษา

ก. ประชากรเป้าหมาย

นักเรียนพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก ชั้นปีที่ 3 จำนวน 98 คน

ข. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบจับคู่แบ่งเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยนักเรียนพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2555 ที่เข้าร่วมการวิจัยโดยสมัครใจ จำนวน 96 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวนกลุ่มละ 48 คน โดยใช้การจับคู่เข้ากลุ่ม พิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยสะสม จากปีการศึกษา 2554 เป็นเกณฑ์ในการแบ่งการเข้ากลุ่ม โดยผู้ที่สอบได้ลำดับที่ 1 และ 2 เป็นตัวแทนในการจับคู่มากกว่าจะได้เข้าสู่กลุ่มใด ผลการจับคู่ ผลการจับคู่ลำดับที่ 1 จับได้เป็นกลุ่มควบคุม ผู้ที่สอบได้ลำดับที่ 2 จับได้เป็นกลุ่มทดลอง ดังนั้นผู้ที่สอบได้ลำดับที่เป็นเลขคี่ จะเป็นกลุ่มควบคุม ส่วนผู้ที่สอบได้ลำดับที่เป็นเลขคู่จะเป็นกลุ่มทดลอง ในกรณีที่มีลำดับที่เดียวกัน จะแยกอยู่คนละกลุ่ม เพื่อไม่ให้เกิดความแตกต่างระหว่างกลุ่ม ภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูล พบข้อมูลไม่สมบูรณ์ จำนวน 9 คน จึงตัดกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว และคู่ออกจากการวิจัย จำนวน 18 คน คงเหลือ กลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 78 คน เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวนกลุ่มละ 39 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. เนื้อหาด้านทฤษฎี ในการสอนเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ตามหลักสูตรการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของคณะพยาบาล

ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้วิจัยเลือกเฉพาะ ประเด็นหลัก ประกอบด้วยกายวิภาคของเต้านม สรีรวิทยาของการสร้างน้ำนม และการหลั่งน้ำนม กลไกการดูดของทารก การจัดทำในการให้นมและการให้ลูกอมหัวนม แนวปฏิบัติการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ใน ระยะคลอด ระยะหลังคลอด แนวปฏิบัติการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่มี ปัญหาด้านแม่ และแนวปฏิบัติการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่มี ปัญหาด้านลูก ส่วนด้านการฝึกปฏิบัติกับอุปกรณ์สาธิต ในเรื่อง การอุ้มทารก การจัดทำในการให้นมและการให้ลูกอมหัวนม การ บีบเก็บน้ำนม และการให้นมจากถ้วย ซึ่งเป็นหลักสูตรที่คณะ พยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พัฒนาจากผลการประเมิน การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ในสถาบันสมทบของคณะพยาบาล ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล 8 แห่ง แล้ว

2. บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) เป็นแผ่นซีดี เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหิดล จัดทำขึ้น ตามหลักสูตรการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งได้ พัฒนาจากผลการประเมินการนำไปทดลองใช้ในสถาบันสมทบ ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล 8 แห่ง แล้ว

3. แบบวัดความรู้ ในเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดย คัดเลือกข้อสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือกจากแบบวัดความรู้ ทำียบทเรียน ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวนทั้งหมด 30 ข้อ

4. แบบประเมินสมรรถนะแห่งตน เป็นแบบประเมินที่ คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้กรอบแนวคิด ในการประเมิน สมรรถนะแห่งตน (The General Self Efficacy Scale) ของ Ralf Schwarzer & Matthias Jerusalem, 1995 จำนวน ทั้งหมด 10 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

5. แบบประเมินการปฏิบัติการพยาบาลมารดาหลังคลอดที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นแบบประเมินที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวนทั้งหมด 20 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) นำแบบวัดความรู้ แบบประเมินสมรรถนะแห่งตน และแบบประเมินการปฏิบัติการพยาบาลมารดาหลังคลอดที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง ความชัดเจนของภาษา และนำมาแก้ไขตามคำแนะนำ

2. การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยนำแบบวัดความรู้ และแบบประเมิน ไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 30 คน จากนั้น นำแบบสอบถามที่ได้ มาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.871, 0.902 และ 0.765 ตามลำดับ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขออนุมัติโครงการจากผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก

2. ทำหนังสือเรียนผู้อำนวยการโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า โรงพยาบาลกองทัพบกส่วนภูมิภาค และโรงพยาบาลต่างจังหวัด ที่นักเรียนเดินทางไปเก็บประสบการณ์ทางด้านการพยาบาล สหศาสตร์ เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งประสานขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยพยาบาล

3. ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ให้แก่ประชากรที่ต้องการศึกษา และให้ตัดสินใจเข้าร่วมวิจัยอย่างอิสระ ด้วยความสมัครใจ

4. จัดเตรียมเอกสาร จัดหาอุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยให้การดำเนินการวิจัย

5. เชิญอาจารย์พยาบาล ภาควิชาการพยาบาลสหศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก และพยาบาลสุติกรรม โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ประชุมชี้แจง แนวทางการประเมินการปฏิบัติการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

6. เก็บรวบรวมข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ก่อนดำเนินการวิจัย โดยให้ตอบแบบวัดความรู้ ในเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และแบบวัดสมรรถนะแห่งตน ใช้เวลาในการตอบแบบวัด 60 นาที

7. คณะผู้วิจัย ดำเนินการสอน เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ตามหลักสูตรของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ในประเด็นหลักทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติ จำนวน 5 ชั่วโมง และมอบบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนของคณะพยาบาลศาสตร์ ให้แก่กลุ่มทดลองไปศึกษาด้วยตนเอง โดยขอความร่วมมือให้ศึกษาให้จบ อย่างน้อย 1 ครั้ง ก่อนการให้การพยาบาลมารดาหลังคลอดที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่

8. ผู้วิจัยมอบบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนของคณะพยาบาลศาสตร์ ม.มหิดล ให้แก่กลุ่มควบคุมไปศึกษาด้วยตนเอง โดยขอความร่วมมือให้ศึกษาให้จบ อย่างน้อย 1 ครั้ง ก่อนการให้การพยาบาลมารดาหลังคลอดที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่

9. เก็บรวบรวมข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง โดยการประเมินการปฏิบัติในการให้การพยาบาลมารดาหลังคลอดที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในขณะที่ยังกลุ่มตัวอย่างติดตามเยี่ยมมารดาที่กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ทำคลอดในระยะหลังคลอด ในการเก็บประสบการณ์การทำคลอดของวิชาปฏิบัติการพยาบาลสหศาสตร์ ซึ่งนักเรียนพยาบาลจะต้องเก็บประสบการณ์การทำคลอด อย่างน้อย 2 ราย และติดตามเยี่ยมมารดาที่ตนเองทำคลอด ในระยะหลังคลอด อย่างน้อย 1 ครั้ง/ราย ซึ่งในการประเมินการปฏิบัติการพยาบาลมารดาหลังคลอดที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จะกระทำโดยพยาบาล หรืออาจารย์พยาบาลที่กำลังดูแลนักเรียนพยาบาลในระยะหลังคลอด ตามแบบประเมินการปฏิบัติการพยาบาลมารดาหลังคลอดที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (พยาบาล หรืออาจารย์พยาบาลที่กำลังดูแล จะไม่ทราบว่านักเรียนพยาบาลคนใดอยู่กลุ่มใด)

10. เก็บรวบรวมข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง โดยให้ตอบแบบวัดความรู้ ในเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และแบบวัดสมรรถนะแห่งตน เมื่อสิ้นสุดการเก็บประสบการณ์การทำคลอด

11. นำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ทางสถิติ

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ใช้ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การเปรียบเทียบคะแนนความรู้ และสมรรถนะแห่งตน ก่อนและหลังการทดลอง ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยวิธี Pair t-test

3. การเปรียบเทียบคะแนนความรู้ สมรรถนะแห่งตน และการปฏิบัติการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยวิธี Independent t-test

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 แหล่งในการสืบค้นข้อมูลเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้เป็นอันดับแรก

แหล่งสืบค้น	กลุ่มทดลอง (39 คน)		กลุ่มควบคุม (39 คน)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อ่านคู่มือการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	31	79.49	-	-
อ่านหนังสือการพยาบาลหลังคลอด	4	10.26	26	66.67
สืบค้นจาก internet	4	10.25	11	28.21
ถามจากพยาบาลหลังคลอด	-	-	2	5.12

จากตารางพบว่า เมื่อกลุ่มตัวอย่างต้องการสืบค้นข้อมูลเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในกลุ่มทดลอง อ่านจากคู่มือการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ผู้วิจัยแจกให้เป็นอันดับแรก (ร้อยละ 79.49) รองลงมา อ่านหนังสือการพยาบาลหลังคลอดและสืบค้นจาก internet (ร้อยละ 10.26) ส่วนกลุ่มควบคุม อ่านจากหนังสือการพยาบาลหลังคลอดเป็นอันดับแรก (ร้อยละ 66.67) รองลงมา สืบค้นจาก internet (ร้อยละ 28.21)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ และสมรรถนะแห่งตน ของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการสอนเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

	N	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	p-value
		Mean	SD	Mean	SD		
ความรู้	39	14.23	2.77	15.59	2.41	-2.52**	.016
สมรรถนะแห่งตน	39	31.18	4.19	38.15	4.67	-6.25**	.000

จากตารางพบว่า คะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะแห่งตน ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของกลุ่มทดลองหลังจากการได้รับการสอนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สูงกว่า ก่อนการได้รับการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ และสมรรถนะแห่งตน ของกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง

	N	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	p-value
		Mean	SD	Mean	SD		
ความรู้	39	14.18	2.37	15.10	2.45	-1.84**	.074
สมรรถนะแห่งตน	39	31.21	4.06	36.05	6.17	-4.33**	.000

จากตารางพบว่า คะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะแห่งตน ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของกลุ่มควบคุม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ สมรรถนะแห่งตน ในการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง

	ก่อนทดลอง			หลังทดลอง		t	p-value
	N	Mean	SD	Mean	SD		
ความรู้	39	14.23	2.77	14.18	2.37	-0.08	-0.05
สมรรถนะแห่งตน	39	31.18	4.19	31.21	4.06	0.03	.98

จากตารางพบว่า ก่อนการทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และสมรรถนะแห่งตน ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ สมรรถนะแห่งตน ในการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง

	ก่อนทดลอง			หลังทดลอง		t	p-value
	N	Mean	SD	Mean	SD		
ความรู้	39	15.59	2.41	15.10	2.45	-0.88	.38
สมรรถนะแห่งตน	39	38.15	4.67	36.05	6.17	-1.70	.09

จากตารางพบว่า หลังการทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และสมรรถนะแห่งตน ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

	N	Mean	SD	t	p-value
กลุ่มทดลอง	39	71.00	13.69	.22	.83
กลุ่มควบคุม	39	71.67	13.28		

จากตารางพบว่า หลังการทดลอง ค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ไม่แตกต่างกัน

การอภิปรายผล

1. ศึกษาค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ในการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผลการวิจัย พบว่า ก่อนการทดลอง นักเรียนพยาบาลทั้ง 2 กลุ่ม มีคะแนนความรู้ไม่แตกต่างกัน ภายหลังการทดลอง นักเรียนพยาบาลกลุ่มที่ได้รับการสอนเสริมในเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ร่วมกับการศึกษาจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ด้วยตนเอง มีคะแนนสูงกว่าก่อนการทดลอง ส่วนนักเรียนพยาบาลกลุ่มที่ได้รับเฉพาะบทเรียน

คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ไปศึกษาด้วยตนเอง มีคะแนนไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากการสอน เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตามหลักสูตรของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ในประเด็นหลักทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติ จำนวน 5 ชั่วโมงในห้องเรียน ซึ่งนักเรียนพยาบาลจะได้รับฟังการบรรยายความรู้จากอาจารย์ผู้สอนโดยตรงร่วมกับการสาธิตและได้ฝึกปฏิบัติโดยใช้อุปกรณ์สาธิต ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจในเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพิ่มขึ้น ทิศนา แคมมณี (2556 : 330)

ได้กล่าวว่า การสาธิต เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนทั้งชั้นได้เห็น การปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องหรือการปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้น รวมทั้งยังได้รับบทเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยสอนไปศึกษาด้วยตนเอง ได้ตามความต้องการ ซึ่งการสอนโดยใช้บทเรียนแบบโปรแกรม เป็นวิธีการที่มุ่ง ช่วยให้ผู้เรียนรายบุคคลได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสามารถ ความต้องการและความสนใจของตน เป็นการช่วยเพิ่ม ประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียนได้

2. ศึกษาค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะแห่งตน ผลการ วิจัย พบว่า หลังการทดลองนักเรียนพยาบาลทั้งกลุ่มที่ได้รับการ สอนเสริมในเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ร่วมกับการศึกษาจาก บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ด้วยตนเอง และกลุ่มที่ได้รับ เฉพาะบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ไปศึกษาด้วย ตนเอง มีคะแนนสูงกว่าก่อนการทดลอง ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ประเมินสมรรถนะแห่งตน ของนักเรียนพยาบาลหลังการทดลอง เมื่อสิ้นสุดการเก็บประสบการณ์การทำคลอดและการเยี่ยม มารดาหลังคลอดแล้ว ซึ่งการที่นักเรียนพยาบาลประสบความสำเร็จในการให้การพยาบาลมารดาหลังคลอด อาจส่งผลให้ นักเรียนพยาบาล มีความภาคภูมิใจและมั่นใจในตนเองเพิ่มขึ้น ดังที่แบนดูรา (Bandura อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543 : 59-60) ที่เสนอปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความ สามารถของตนเอง 4 ปัจจัย ปัจจัยหนึ่งในนั้น ได้แก่ ประสบการณ์ ที่ประสบความสำเร็จ (Mastery Experience) ทำให้เพิ่มความสามารถของตนเอง รวมทั้งปัจจัยด้านการกระตุ้นทางอารมณ์ (Emotional Arousal) บุคคลที่ถูกกระตุ้นอารมณ์ทางลบ จะเกิดความวิตกกังวลและความเครียด นำไปสู่การรับรู้ความ สามารถของตนต่ำลง แต่ถ้าบุคคลสามารถลด หรือระงับการ ถูกกระตุ้นทางอารมณ์ได้ จะทำให้การรับรู้ความสามารถของตน ดีขึ้น อันจะทำให้การแสดงออกถึงความสามารถดีขึ้นด้วย ซึ่ง เมื่อนักเรียนพยาบาลได้เก็บประสบการณ์การทำคลอดครบแล้ว ทำให้นักเรียน เกิดความสบายใจ ส่งผลให้มีการรับรู้ความ สามารถของตนที่ดีขึ้น เมื่อทำแบบประเมิน จึงมีผลของค่าเฉลี่ย คะแนนสมรรถนะแห่งตนที่สูงขึ้น นั่นเอง สอดคล้องกับการ ศึกษาของ ัญญวลัย บุญประสิทธิ์ และคณะ (2552) พบว่า นักศึกษาพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยของความภาคภูมิใจในตนเอง และความสามารถด้านการติดต่อสื่อสารในทีมสูงกว่าก่อนสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และการศึกษาของ มนัญญา อาคม วัฒนะ (2553) พบว่า การรับรู้สมรรถนะของตนเองในการ ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของพยาบาลวิชาชีพก่อนและ

หลังการเข้าโปรแกรมฝึกพยาบาลแม่แบบในการส่งเสริมการ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ศึกษาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ สมรรถนะแห่งตน และการปฏิบัติการพยาบาลมารดาเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่ ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนเสริมในเรื่องการ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ร่วมกับการศึกษาจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ ช่วยสอน (CAI) ด้วยตนเอง และกลุ่มที่ได้รับเฉพาะบทเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ไปศึกษาด้วยตนเอง ผลการวิจัย พบว่าทั้ง 2 กลุ่มไม่มีความแตกต่างกัน อาจเนื่องมาจาก วิธีการ สอนทั้ง 2 รูปแบบ เป็นวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดได้ การสอนใน ห้องเรียนด้วยการบรรยายร่วมกับการสาธิตและให้นักเรียน พยาบาลลองฝึกปฏิบัติกับอุปกรณ์สาธิต ทำให้นักเรียนเกิด ความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งการศึกษาจากบทเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยสอนด้วยตนเอง ซึ่งใช้ในทั้ง 2 กลุ่ม การสอน วิธีนี้ผู้เรียนจะต้องมีความกระตือรือร้นในการเรียนด้วยตนเอง ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากนักเรียนพยาบาลว่า ให้ศึกษาบทเรียนคอมพิวเตอร์ให้จบอย่างน้อย 1 ครั้ง ก่อนการ ให้การพยาบาลมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ไม่มีการบังคับให้เข้า เรียนอย่างชัดเจน นอกจากนี้ทั้ง 2 กลุ่มอาศัยอยู่ในหอพัก เดียวกัน อาจมีการสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ ระหว่างกันได้ จึงอาจส่งผลให้ การเปรียบเทียบคะแนนไม่ แตกต่างกัน อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนพยาบาลซึ่งเพิ่งได้ เรียนรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นครั้งแรก แม้ว่าจะได้รับ การบรรยายประกอบการสาธิตและการทดลองฝึกปฏิบัติร่วมกับ ได้รับบทเรียนคอมพิวเตอร์ไปศึกษาด้วยตนเอง ได้บอว่าเท่าที่ ต้องการ แต่ในการปฏิบัติการพยาบาลที่มีคุณภาพดี ต้องอาศัย ประสบการณ์ในการพยาบาลด้วย ซึ่งนักเรียนพยาบาลยังเป็น ผู้ที่มีประสบการณ์น้อย จึงยังไม่สามารถแก้ปัญหาในการ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้แก่มารดาได้อย่างครอบคลุม สอดคล้องกับ การศึกษาของ ดุจดเดือน เขียวเหลือง (2538) ที่ศึกษาผลการสอน 2 วิธีต่อความรู้และความสามารถในการใช้กระเปาะเย็บบ้าน ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์ พบว่า ความรู้เรื่องการใช้กระเปาะเย็บก่อนและหลังการสอน ของแต่ละกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001 แต่เมื่อเปรียบเทียบคะแนนความรู้ และคะแนนความสามารถใน การใช้กระเปาะเย็บของนักศึกษาหลังได้รับการสอนโดยการ สาธิตกับการใช้สื่อการสอนวิดีโอแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่าง กัน การศึกษาของ มนัญญา อาคมวัฒนะ (2553) ศึกษาผลของ

การใช้โปรแกรมฝึกพยาบาลแม่แบบในการส่งเสริมสมรรถนะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ พบว่า การรับรู้สมรรถนะของตนเองด้านการเป็นพยาบาลแม่แบบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การศึกษาของ ปราณี อ่อนศรี (2553) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลีลาการเรียนรู้กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก พบว่า ลีลาการเรียนรู้ทั้ง 6 แบบ ไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. ควรนำผลการวิจัยไปพิจารณาแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งอาจจัดให้มีการบรรยายประกอบการสาธิตและให้นักเรียนทดลองปฏิบัติ ร่วมกับการให้ศึกษาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนด้วยตนเอง หรือการศึกษาจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนด้วยตนเอง ในกรณีที่ไม่มีชั่วโมงว่างพอให้จัดการสอน แต่ต้องเพิ่มการเน้นย้ำหรือกระตุ้นให้นักเรียนเข้าไปศึกษา และหมั่นฝึกทักษะต่าง ๆ เพื่อเกิดความรู้ สมรรถนะแห่งตน และสามารถนำไปปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ในการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลภาคปฏิบัติ พยาบาลประจำหอผู้ป่วยจะเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำหน้าที่เป็นผู้สอนที่สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่ดีให้แก่ นักเรียนพยาบาล

3. ควรมีคู่มือการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และหนังสือการพยาบาลหลังคลอด ไว้ประจำหอผู้ป่วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนในเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่ช่วยพัฒนาความรู้ และการปฏิบัติการพยาบาลของนักเรียนพยาบาลที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

2. ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่น่าจะมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของนักเรียนพยาบาล เช่น การรับรู้สมรรถนะแห่งตน ลักษณะของผู้สอนภาคปฏิบัติ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ดุจเดือน เพียวเหลือง. (2538). ผลการสอน 2 วิธีต่อความรู้และความสามารถในการใช้กระเป๋ายูนิแมร์ ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรดิตถ์. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เฉลิมศรี แก้วศรี และอลิสรา นิธิธรรม. (2550). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองของหญิงหลังคลอดที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า. วารสารพยาบาลทหารบก. 8(2) : 51-57.
- ทิตนา แคมมณี. (2556). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญญวลัย บุญประสิทธิ์ และคณะ. (2552). รายงานการวิจัยเรื่องประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกวิชาการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ ของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดนนทบุรี. นนทบุรี : วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี.
- พัสมณท์ คุ่มทวีพร และพัชรี ต้นศิริ. (2552). ผลการสอนภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยแบบมีส่วนร่วมกับการสอนแบบเน้นเนื้อหาต่อความรู้เจตคติและทักษะของนักศึกษาพยาบาล. วารสารพยาบาลทหารบก. 10(2) : 8-14.